

УДК 657

Садовська І. Б.,

irina_sadovska@ukr.net, ORCID ID:0000-0002-7081-8524,

д.е.н., проф., завідувач кафедри обліку і оподаткування, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Нужна О. А.,

o_nuzhna@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-4629-4011,

к.е.н., доц., завідувач кафедри обліку і аудиту, Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Нагірська К. Є.,

katya_nagirska@ukr.net, ORCID ID:0000-0002-2792-8162,

к.е.н., доц., доцент кафедри обліку і аудиту, Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Анотація. Розглянуто актуальність дослідження проблемних питань формування управлінської звітності в системі економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу з метою підвищення ефективності діяльності і захисту від ризиків. На основі проведеного аналізу наукових публікацій вчених доведено актуальність обраної теми дослідження. Також виявлено різноманітність наукових підходів до розкриття проблем впровадження економічної безпеки на підприємствах аграрного бізнесу. Поставлена мета комплексного дослідження формування управлінської звітності в системі економічної безпеки, враховуючи особливості аграрної галузі. Виявлено специфічні галузеві особливості аграрного виробництва. Обґрунтовано вплив галузевих особливостей на можливість впровадження ефективної системи економічної безпеки. Запропоновано різні формати управлінських звітів, які залежать від особливостей галузі. Рекомендовано чотири частини управлінських звітів для забезпечення системи економічної безпеки аграрних підприємств, зокрема звіт для управління ризиками (основний), маркетингова управлінська звітність, операційна управлінська звітність, фінансова управлінська звітність. Кожна частина управлінської звітності наповнена показниками, які забезпечують виконання окремих функцій системою економічної безпеки. Розглянуто роль кожної частини звітності в загальній системі управлінських звітів. Рекомендовано використовувати сучасні методи і технології формування управлінської звітності, зокрема використання спеціалізованих програмних рішень, застосування методів фінансового аналізу, аналізу трендів, факторного аналізу, SWOT-аналізу, використання методології інтеграції різних видів звітності. Окреслено перспективи подальших досліджень в напрямку розробки нових форматів управлінських звітів у контексті економічної безпеки: звіт з управління комунікаціями, звіт з управління трансакціями, звіт з управління інформаційною безпекою.

Ключові слова: економічна безпека, система економічної безпеки, підприємство аграрного бізнесу, управлінська звітність.

Sadovska I. B.,

irina_sadovska@ukr.net, ORCID ID:0000-0002-7081-8524,

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Accounting and Taxation, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk

Nuzhna O. A.,

o_nuzhna@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-4629-4011,

Ph.D, Associate Professor, Head of the Department of Accounting and Audit, Lutsk National Technical University, Lutsk

Nahirska K. Ye.,

katya_nagirska@ukr.net, ORCID ID:0000-0002-2792-8162,

Ph.D, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Audit, Lutsk National Technical University, Lutsk

MANAGERIAL REPORTING IN THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF AGRICULTURAL BUSINESS ENTERPRISES

Abstract. *The relevance of the study of problematic issues of the formation of managerial reporting in the system of economic security of agrarian business enterprises with the aim of increasing the efficiency of operations and protection against risks is considered. Based on the analysis of scientific publications of scientists, the relevance of the chosen research topic was proven. A variety of scientific approaches to uncovering the problems of implementing economic security at agrarian business enterprises have also been revealed. We set the goal of a comprehensive study of the formation of managerial reporting in the system of economic security, taking into account the peculiarities of the agrarian industry. Specific sectoral features of agricultural production have been revealed. The impact of industry specifics on the possibility of implementing an effective system of economic security is substantiated. Different formats of management reports are proposed, which depend on the specifics of the industry. Four parts of management reports are recommended to ensure the system of economic security of agricultural enterprises. In particular: report for risk management (main), marketing managerial reporting, operational management reporting, financial management reporting. Each part of managerial reporting is filled with indicators that ensure the performance of individual functions by the economic security system. The role of each part of reporting in the general system of management reports is considered. It is recommended to use modern methods and technologies for the formation of managerial reporting, in particular: the use of specialized software solutions, the use of methods of financial analysis, trend analysis, factor analysis, SWOT analysis, the use of the methodology of integration of various types of reporting. Prospects for further research in the direction of developing new formats of management reports in the context of economic security are outlined: a report on communications management, a report on transaction management, a report on information security management.*

Keywords: economic security, economic security system, agrarian business enterprise, managerial reporting.

JEL Classification: M41, D21, Q14

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-78-13>

Постановка проблеми. Система економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу є найбільш вагомим із критичних факторів їх стабільного функціонування та розвитку в умовах глобалізації економічних процесів та невизначеності рівнів інституціональних впливів. За сучасних умов аграрний бізнес відчуває вплив численних факторів, зокрема загроз економічних, фінансових, інформаційних та інших, які можуть негативно вплинути на його розвиток та ефективність функціонування. У вищезазначеному контексті особливої ролі набуває управлінська звітність як дієвий інструмент для забезпечення менеджменту вищої і середньої ланки аграрних підприємств актуальною інформацією для ухвалення рішень, спрямованих на захист від неочікуваних ризиків і підвищення рівня економічної безпеки.

Управлінська звітність є типовим ключовим інструментом для моніторингу та комплаєнсу відповідності аграрного бізнесу загальноприйнятим стандартам, правилам, технологіям, принципам функціонування локальних економічних систем, оцінки та аналізу основних показників діяльності. З позиції ефективного функціонування системи економічної безпеки в аграрному бізнесі, є потреба в інформаційному забезпеченні менеджменту

підприємства щодо таких показників як кругообіг фінансових потоків та фінансовий стан, виробничі бізнес-процеси, постачальницькі та збутові бізнес-процеси, кадрового забезпечення, а саме комунікаційних каналів на центрів відповідальності, маркетингової політики, зовнішніх і внутрішніх загроз. На основі такої інформації менеджмент аграрного підприємства зможе вчасно та об'єктивно виявляти ймовірні потенційні ризики та розробляти альтернативні варіанти управлінських рішень для їх запобігання чи хоча б мінімізації. Таким чином, заявлена в цій публікації тема є актуальною і потребує наукових досліджень, які будуть затребуваними також для практиків аграрного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження питань щодо розкриття показників економічної безпеки у внутрішній управлінській звітності аграрних підприємств досить повно і різнобічно представлені у працях професора Василя С. І. [3-5]. Зокрема, до складу Звіту з управління науковець рекомендує ввести окремий розділ "Управління економічною безпекою" [4, с. 65], що дозволить систематизувати необхідну інформацію і покращити рівень економічної безпеки суб'єкта господарювання. Основою для відображення операцій господарської діяльності є розкриття їх

економічної природи, що дозволяє більш чітко встановлювати критерії визнання, оцінювання, класифікації та суттєвості. Економічну природу економічної безпеки досить детально висвітлено в наукових працях таких вчених: Краєвського В. М. [8], Погріщука Б. В. [11], Поліщука О. Б. [12], Саванчук Г. М. [13].

Питанням оцінки, застосування правил і принципів, системного підходу, методології виявлення загроз ефективному функціонуванню економічної безпеки суб'єкта господарювання задля покращення управління присвятили наукові публікації такі вчені: Лезіна А. В. [9; 27], Стащук О. В. [16], Суханова А. В. [17], Шило Ж. С. [24; 25]. Дослідження щодо інформаційної безпеки, фінансової безпеки як складових економічної розкрито в працях Акімової Н. С., Кирильової Л. О., Наумової Т. А. [1], Вудвуд В. В., Батієвської О. В. [6].

Проблеми, пов'язані з формуванням управлінської звітності, якістю показників, які в ній відображаються, висвітлено в публікаціях Садовської І., Кулинич М., Нагірської К. [14; 15]. Галузеві аспекти економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу розкрито в наукових працях Богдана С. В. [2; 8], Ткачука В. І., Яремова М. І. [18], Чмир К. [22], Шумкової В. І. [26]. Власне питання облікового забезпечення і відображення у звітності різних форматів показників, пов'язаних з управлінням економічною безпекою, розглядали такі вчені: Губарик О., Юрченко А. [7], Пилипенко Л., Тивончук О. [10], Утенкова К. О. [19; 20], Фатенок-Ткачук А. О., Воронко Р. М. [21], Шепелюк В. А. [23]. Вказані публікації зосереджують увагу на окремих питаннях розкриття економічної природи, оцінки, систематизації, складових інформаційної та фінансової безпеки, містять різноманітні методологічні підходи щодо обліково-аналітичного забезпечення і формування різних форматів звітів. Враховуючи надбання вчених за темою дослідження, є потреба у комплексному вивченні проблем, пов'язаних із формуванням управлінської звітності в системі економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу.

Постановка завдання. Метою публікації є висвітлення актуальних питань щодо формування управлінської звітності в системі економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управлінська звітність має першочергову пріоритетність серед інших форм звітності, зокрема фінансової, статистичної, галузевої. Це є очевидним з погляду практики її застосування для потреб ухвалення управлінських рішень. Також тема методології формування управлінської звітності є досить поширеною в сфері наукової діяльності, про що свідчать численні наукові статті вчених, доповіді на наукових конференціях, підготовка дисертацій здобувачів ступеня доктора філософії і доктора економічних наук, монографії та публікації в професійних бухгалтерських виданнях. Виникає запитання: чи не є інформаційним шумом така кількість наукового інтересу до заявленої теми? Наша відповідь є однозначною – ні, такий науковий інтерес до теми

управлінської звітності сформувався в науковому середовищі через низку факторів. Зокрема, такими факторами є невизначеність умов економічного суспільства, в якому менеджмент як мистецтво керувати економічними процесами має властивість постійного і безперервного удосконалення методології, а також фактор зростання інституціонального неформального мислення, що ускладнює розпізнання і передбачення поведінки економічного індивіда.

Для процесу раціонального дослідження формування управлінської звітності в системі економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу є потреба визначити основу, якою є економічна природа економічної безпеки, її місце в системі аграрного підприємства, структура економічної безпеки як системи. Крім того, загальновідомі специфічні особливості функціонування підприємств аграрного бізнесу потребують внесення коректив у визначення дефініцій і понять, притаманних та застосовуваних для інших галузей економіки.

Економічна безпека підприємства в аграрному бізнесі охоплює різноманітні аспекти, зокрема фінансову стабільність, управління ризиками, захист від зовнішніх загроз та ефективне використання ресурсів.

Ткачук В. І. та Яремова М. І. розглядають економічну безпеку підприємства аграрного бізнесу як систему із низки взаємопов'язаних елементів, яка дозволить отримати і тривалий період часу утримувати стійкий стан підприємства аграрного бізнесу, адаптованого до різноманітних загроз та сезонних коливань [18]. Ми погоджуємося з думкою науковців, проте додамо, що стійкість аграрного бізнесу проявляється у здатності забезпечувати власний розвиток і ефективну діяльність, незважаючи на змінні природно-кліматичні умови, вплив зовнішніх інституціональних факторів, нестандартні виклики, які спровоковані внутрішніми чинниками нестабільного кадрового забезпечення, особливо за умов воєнного стану, в якому тепер перебуває Україна.

Суханова А. В. [17] наводить визначення економічної безпеки підприємства аграрного бізнесу як такий стан його господарських ресурсів, що забезпечує раціональну галузево-організаційну структуру підприємства, враховуючи географічне розташування та природно-кліматичні умови його діяльності, за яких воно здатне ефективно протидіяти можливим загрозам внутрішнього та зовнішнього середовища, а також досягати поставлених цілей і завдань на основі реалізації обраної ним стратегії розвитку. Цілком погоджуючись з підходом вченого, зауважуємо на важливості саме комплексного підходу щодо дослідження економічної безпеки аграрного підприємства, тобто як цілісної, проте гнучкої і досить складної системи, яка охоплює послідовну і продуману взаємодію елементів, враховуючи особливості економічної природи загалом та специфічні фактори існування аграрної галузі зокрема. Така система економічної безпеки працюватиме на безперервне покращення ефективності захисту від виявлених в теперішньому часі

або прогнозованих і ймовірних загроз, які можуть негативно впливати на результативність діяльності підприємств аграрного бізнесу.

Питання виокремлення певних елементів системи економічної безпеки у підприємств аграрного бізнесу висвітлені у публікаціях Утенкової А. О. [19; 20], яка пропонує їх систематизувати так: фінансові, кадрові та інтелектуальні, виробничо-технологічні, політико-правові, елементи безпеки прийняття рішень і захищеності інформації, екологічні, інвестиційно-інноваційні, соціальні, маркетингові, ресурсно-технічні, енергетичні, продовольчі, транспортні, зовнішньоекономічні. Ткачук В. І. та Яремова М. І. [18], пропагуючи комплексний підхід, який, на нашу думку, є беззаперечним, рекомендують склад елементів системи економічної безпеки розглядати так: кадрові, енергетичні, ринкові, інформаційні, правові, екологічні, виробничі, фінансові, техніко-технологічні. Якщо порівняти два наведені підходи науковців, легко побачити, що вони мало чим відрізняються та уособлюють загальні й очевидні проблеми функціонування аграрного бізнесу. Інші вчені, публікації яких ми використали у нашому дослідженні [4; 9; 14-16; 21; 24; 26], також здебільшого розглядають окреслені елементи системи економічної безпеки, віддаючи перевагу її окремим складовим в дещо іншій послідовності. Задля досягнення найвищого або хоча б відповідного рівня економічної безпеки підприємство аграрного бізнесу має застосовувати визнану у світі практику комплаєнсу, інструментарій якої дозволить безперервно тримати руку на пульсі за умов невизначеності, загроз і небезпек щодо зміни податкових та інших політик для аграріїв. Для цього в комплексі специфічних особливостей не можна виокремлювати першочергові та другорядні, оскільки наперед невідомий вплив окремого елемента системи.

В таблиці 1 наведено систематизовані, на наш розсуд, специфічні особливості, які мають найбільший вплив на діяльність підприємств аграрного бізнесу. Також ми рекомендуємо окремі формати управлінської звітності для забезпечення інформацією менеджменту економічного суб'єкта задля ухвалення управлінських рішень виважено та з певним рівнем відповідальності.

На основі аналізу інформації, яка систематизована в таблиці 1, можна зосередити увагу на дієвості нефінансової складової управлінської звітності. Ваговий коефіцієнт цифрової інформації, який базується на даних підприємства, дедалі більше має уточнювальний характер впливу. Ваговий коефіцієнт нефінансової інформації, яка добувається з інтернет-ресурсів або шляхом інструментарію бенчмаркінгу, або за допомогою повідомлень з неофіційних джерел, зростає на кшталт вислову «хто володіє інформацією, той володіє світом». За таких умов доцільно пам'ятати про ризик наповнення управлінських звітів так званім інформаційним шумом, який зробить управлінську звітність не те що не корисною, а шкідливою для системи економічної безпеки. Вихід один – нарощування кадрового потенціалу, підготовка власних кадрів,

здатних за умов невизначеності та глобалізації вирішувати складні питання, формувати якісні управлінські звіти задля підвищення рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Підсумовуючи вищевикладене, пропонуємо управлінську звітність складати частинами, за питаннями, які виникають у процесі функціонування аграрного бізнесу, враховуючи галузеві особливості, компетентності керівного персоналу, який є споживачем інформації, та обліково-аналітичного персоналу, який повинен володіти відповідними компетенціями щодо методології, методики, інструментарію та процедур пошуку, фіксування, оцінювання та механізмів формування зведених інформаційних ресурсів.

Звітність з управління ризиками. Така форма управлінської звітності матиме за мету задати тон для інших форм звітності. Основним елементом звітності з управління ризиками є виявлення, оцінювання, систематизація, визначення рівня ймовірності та впливу на результативність підприємства аграрного бізнесу, а отже, й на рівень його економічної безпеки. Звіт з управління ризиками є ключовим у системі економічної безпеки, оскільки дозволяє своєчасно реагувати на виявлені ризики, розраховувати альтернативні варіанти управлінських рішень для нівелювання загроз.

Маркетингова управлінська звітність призначена для оцінювання ринкового середовища, в якому функціонує чи планує функціонувати аграрний бізнес. Основними показниками такої звітності є: рейтингова позиція підприємства на ринку подібних послуг чи продукції, рівень конкурентоспроможності продукції на коротку і довгострокову перспективу, тенденції на ринку і місце для відповідного підприємства. Набір таких показників є важливим для розробки стратегій розвитку, для виявлення зовнішніх та внутрішніх загроз, для визначення завдань службі економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Операційна управлінська звітність створює інформаційний ресурс для локального управління процесами постачання, виробництва та збуту. Водночас в управлінській звітності обов'язково розраховуються показники ефективності операційної діяльності. За допомогою показників операційної управлінської звітності виявляються внутрішні ризики, пов'язані з неефективним використанням трудових і матеріальних ресурсів, забезпечення відповідного рівня якості продукції, робіт, послуг. Ця частина управлінської звітності є найбільш насиченою різними показниками, потребує деталізації в системі бухгалтерського обліку, додаткових аналітичних даних, додаткового документування неоплікованої інформації. Тому для визначення, наскільки рентабельним буде впровадження цієї частини управлінської звітності, рекомендуємо здійснювати попередній аналіз, який дозволить порівняти “витрати–вигоди” від такого процесу.

Рекомендовані формати управлінських звітів у системі економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу, враховуючи особливості галузі

Специфічні особливості аграрного бізнесу	Зміст впливу на економічну безпеку підприємств аграрного бізнесу, короткий огляд проблем	Рекомендовані формати управлінських звітів
1. Сезонність виробництва	Виробничі цикли в аграрному бізнесі тісно пов'язані зі змінами сезонів, що робить підприємства вразливими до природно-кліматичних факторів. Несприятливі погодні умови можуть призвести до значних втрат, що вимагає застосування механізмів страхування та прогнозування ризиків.	Управлінські звіти за етапами технологічних процесів, враховуючи практику й оцінку попередніх років, нефінансову інформацію із зовнішніх джерел.
2. Залежність від природних ресурсів	Земля, вода та інші природні ресурси є основою аграрного виробництва. Якість і доступність цих ресурсів визначають успішність аграрного бізнесу. Захист екології, раціональне використання ресурсів та впровадження екологічних стандартів стають важливими аспектами економічної безпеки.	Управлінські звіти 1) дотримання екологічних стандартів; 2) моніторингу якості земельних та інших природних ресурсів; 3) доступності до ресурсів.
3. Цінові колапси на аграрному ринку (невідповідність цін на продукцію і ресурси)	Світові ринки аграрної продукції є нестабільними і такими, які важко передбачити. Зміни цін на зернові, олійні культури, молочну та іншу продукцію суттєво впливають на результативність аграрних підприємств. Зміна цін на ресурси (добрива, засоби захисту, паливно-мастильні матеріали, енергоносії) інколи критично вимиває оборотні кошти, або створює ризик банкрутства. Управління ціноутворенням та використання фінансових інструментів для хеджування ризиків є критично важливими.	Управлінські звіти щодо прогнозування цінових політик на рівні держави, на рівні міжнародного контенту, щодо внутрішніх резервів у взаємозв'язку з бюджетуванням.
4. Доступ до фінансування	Аграрний бізнес має обмежений доступ до фінансових ресурсів, що обумовлено високим рівнем ризиків. Важливу роль відіграють державні програми підтримки, міжнародні гранти, розвиток аграрних обслуговувальних кооперативів та кредитних спілок.	Управлінські звіти 1) моніторингу наявних і доступних грантових програм, особливо міжнародних, які за умов війни посилили рівень доступу до них для українських аграріїв; 2) оцінки внутрішніх можливостей для виконання умов грантових програм.
5. Інновації та технології	Використання інноваційних технологій в сфері землеробства, біотехнологій та інформаційних системи управління дозволяє підвищувати продуктивність та знизити ризики, покращуючи рівень економічної безпеки. Впровадження інноваційних технологій вимагає значних інвестицій та підготовки кадрів.	Управлінські звіти інформаційного характеру щодо ефективності впровадження інноваційних технологій для окремого підприємства, враховуючи кадровий і ресурсний потенціали.
6. Наявність повноцінної системи економічної безпеки	Не всі підприємства аграрного бізнесу можуть дозволити впровадження повноцінної системи економічної безпеки. Проте це результат необізнаності в ефективності і дієвості такої системи. Економічна безпека як система не існує сама по собі. Її потрібно сформувати і забезпечити обліково-аналітичною інформацією через управлінські звіти.	Управлінські звіти щодо оцінки систем економічної безпеки на міжнародному рівні, інформування менеджменту підприємства про суттєві переваги й окупність таких систем.

Джерело: розроблено авторами.

За результатами аналізу рентабельності впровадження операційної управлінської звітності кожен суб'єкт господарювання визначає індивідуальний набір форм звітності, набір показників і методу їх розрахунку. Водночас важливим є розподіл

функціональних обов'язків щодо виявлення, вимірювання, опису чи фіксування, усної чи письмової передачі, формату передачі даних між центрами виникнення фактів господарського життя, центрів відповідальності та центрів комунікацій. Обсяг

статті не дозволяє більш докладно описати механізми та методику, які можуть бути раціональними в процесі формування операційної управлінської звітності з урахуванням суттєвості інформації, особливостей організаційної та технологічної структури підприємства, кадрового потенціалу та інтелектуальних здібностей двох сторін – хто створює і хто споживає інформаційні продукти звітів. Тому вважаємо, що це питання може бути одним із напрямів майбутніх досліджень.

Фінансова управлінська звітність. Зазвичай ми звикли до поняття фінансової звітності як набору форм, обов'язкових для подання за результатами року чи кварталу, і які складаються за принципами та правилами національних або міжнародних стандартів, залежно від відповідності встановленим критеріям. Наше бачення інше, фінансовою управлінською звітністю ми вважаємо фінансові плани руху грошових потоків, які формуються щоденно, щотижня, щомісяця тощо. Управлінська звітність не має законодавчо встановлених форматів, термінів подання, правил заповнення рядків, які також не є сталими. Тому кожне підприємство залежно від потенціалу (кадрового, інтелектуального і фінансового) створює тільки йому притаманну систему економічної безпеки, яка працює з управлінськими звітами. Відповідно, якщо є можливість, підприємство створює ефективну систему економічної безпеки, ухвалює рішення щодо ведення обліку грошових потоків і грошових зобов'язань в теперішньому й майбутньому часі, впроваджує систему ефективного комплаєнсу та повноцінної управлінської звітності за широкою програмою, включно з аналізом прибутковості, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Така управлінська звітність дозволить оцінити рентабельність операційної діяльності, загальний фінансовий стан і виявити ймовірні ризики, пов'язані з неправильним розподілом фінансових ресурсів.

Для забезпечення ефективності управлінської звітності в системі економічної безпеки рекомендуємо використовувати сучасні методи та технології виявлення, фіксування, збору, вимірювання, опрацювання, контролю та аналізу даних. Зокрема: 1) використання спеціалізованих програмних рішень для збору та аналізу даних, що забезпечить високу точність і своєчасність подання управлінської звітності; 2) використання методів фінансового аналізу (наприклад, аналізу трендів, факторного аналізу, SWOT-аналізу), що забезпечить глибше розуміння стану економічної безпеки підприємства; 3) використання методології інтеграції різних видів звітності, що гарантуватиме найбільш повну оцінку рівня економічної безпеки підприємства аграрного бізнесу, поєднуючи фінансові, операційні, маркетингові та ризикові аспекти у єдиній системі управлінської звітності.

Вчені [9; 14; 16; 17; 19; 24; 26; 27] досить часто в дослідженнях тематики економічної безпеки розділяють її функціональне призначення на дві складові: зовнішні та внутрішні. До зовнішніх зазвичай належать: технологічні складові, економіко-правові

складові, соціально-демографічні складові. До внутрішніх належать складові виробничої безпеки, фінансової безпеки, інвестиційної безпеки. На наш погляд, доцільно виокремити у системі внутрішніх складових кадрову та комунікаційну безпеку, яка сьогодні набуває дедалі більшої актуальності. Зрозуміло, що для ефективного управління економічною безпекою в такому складі є потреба формувати управлінську звітність саме за такими напрямками, водночас набір показників також потребує розгляду щодо відповідності функціональним завданням, рівню компетентності виконавців і фінансових можливостей суб'єкта господарювання.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Управлінська звітність є важливим елементом системи економічної безпеки аграрного підприємства. Для ефективного її впровадження недоцільно використовувати відомі моделі інших подібних суб'єктів, що свідчить про високий рівень унікальності підходів та індивідуальності методики для конкретного підприємства. Запропоновані в публікації формати управлінських звітів у системі економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу з урахуванням особливостей галузі не є вичерпними і такими, що потребують додаткових обґрунтувань. Проте узагальнені та систематизовані авторами пропозиції можуть стати дієвими інструментами для практиків у процесі впровадження управлінських звітів у системі економічної безпеки задля ефективного управління.

Рекомендовані формати управлінських звітів, зокрема звітність з управління ризиками, маркетингова управлінська звітність, операційна управлінська звітність, фінансова управлінська звітність, є тим мінімальним набором звітів, без яких функціонування економічної безпеки не має сенсу. Проте як напрями подальших досліджень ми розглядаємо такі варіанти управлінських звітів у контексті економічної безпеки: звіт з управління комунікаціями, звіт з управління транзакціями, звіт з управління інформаційною безпекою. Таке доповнення до управлінської звітності забезпечить своєчасне виявлення економічних та інших загроз, дозволить здійснити оперативну розробку варіантів рішень щодо їх усунення або нейтралізації, що сприятиме стійкому та стабільному функціонуванню підприємства аграрного бізнесу за умов невизначеності та глобалізації економічних процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акімова Н. С., Кирильєва Л. О., Наумова Т. А. Інформаційна безпека підприємств торгівлі в умовах становлення глобального інформаційного суспільства. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 35. С. 5-10.
2. Богдан С. Економічна безпека агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. №1 (10). С. 129-136. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.10-23>.
3. Василішин С. І. Обліково-аналітичне забезпечення в системі ризиків та загроз економічної

безпеки аграрних підприємств України : монографія. Харків : ТОВ “Друкарня Мадрид”, 2020. 419 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/9849>.

4. Василішин С. І. Методичні засади розкриття економічної безпеки в інтегрованій звітності аграрних підприємств. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Серія “Економічні науки”*. 2020. № 1. С. 65-78.

5. Василішин С. І. Теоретичні засади розвитку місії та спроможності інституту бухгалтерського обліку в контексті управління економічною безпекою підприємств. *Облік і фінанси*. 2020. № 1 (87). С. 20-27.

6. Вудвуд В. В., Батієвська О. В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 25. С. 89-93. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-12>.

7. Губарик О., Юрченко А. Обліково-аналітичне забезпечення діагностики функціонування підприємства та удосконалення системи економічної безпеки на основі покращення фінансового стану. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-26>.

8. Краєвський В. М., Богдан С. В. Економічна безпека як об’єкт управління в обліково-аналітичній системі аграрного бізнесу. *Міжнародний науковий журнал “Інтернаука”. Серія “Економічні науки”*. 2023. № 5 (73). Т. 2. С. 79-83.

9. Лезіна А. В. Комплексна оцінка економічної безпеки електроенергетичного підприємства. *Підприємництво і торгівля*. 2024. № 40. С. 73-78. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidprtorgi/article/view/1577/1487>.

10. Пилипенко Л., Тивончук О. Розвиток методики формування управлінської бухгалтерської звітності в системі корпоративного управління. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Вип. 2. С. 61-70. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2020.02.061>.

11. Погрішук Б. В. Економічна безпека аграрного сектору у системі економічної безпеки держави. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія “Економіка”*. 2019. № 1 (53). С. 48.

12. Поліщук О. Б. Оцінювання управління економічною безпекою підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10281> (дата звернення: 16.08.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.77.

13. Саванчук Т. М. Ключові напрямки організації системи економічної безпеки аграрного підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 8(08). С. 221-223.

14. Садовська І. Б., Нагірська К. Є. Критерії оцінки якості управлінської звітності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 899-904.

15. Садовська І., Кулинич М., Нагірська К., Фатенок-Ткачук А. Методологія бюджетування у взаємозв’язку з управлінською звітністю. *Облік і фінанси*. 2023. № 3 (101). С. 21-27. DOI:

[https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-3\(101\)-21-27](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-3(101)-21-27).

16. Стащук О. В. Загрози фінансово-економічній безпеці підприємств мережевих структур в умовах невизначеності. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 39. С. 260-265.

17. Суханова А. В. Основні складові та принципи економічної безпеки аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Т. 4. № 2. С. 97-103.

18. Ткачук В. І., Яремова М. І. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <https://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7100>.

19. Утенкова К. О. Система економічної безпеки аграрного сектору: принципи функціонування. *Агросвіт*. 2020. № 3. С. 80-89. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.3.80.

20. Утенкова К. О. Концептуальні засади обліково-аналітичного забезпечення управління механізмом економічної безпеки аграрного сектора. *Агросвіт*. 2020. № 16. С. 32-41. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.16.32.

21. Фатенок-Ткачук А. О., Воронко Р. М. Структура нефінансової звітності у системі звітності соціально відповідального підприємства. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія: Економічні науки*. 2021. № 63. С. 20-27. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/950/902>.

22. Чмир К. Економічна безпека сільськогосподарського підприємства та заходи її підвищення. *Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства*. Волинський національний університет ім. Лесі Українки. 2020. С. 586-588. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19119/1/Chmyr586-588.pdf>.

23. Шепелюк В. А. Дефініції поняття “інформація” для обліково-аналітичного забезпечення в управлінні економічною безпекою підприємства. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 1. С. 185-191.

24. Шило Ж. Методика комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємства. *Міжнародний науковий журнал менеджменту, економіки та фінансів*. 2022. Вип. 1 (4). С. 17-25.

25. Шило Ж. С., Кречко М. Ю. Методи оцінки рівня економічної безпеки підприємства: підходи до оцінювання та забезпечення економічної безпеки. *Вісник НУВГП. Серія: Економічні науки*. 2022. Вип. 2 (98). С. 278-288.

26. Шумкова В. І. Управління системою економічної безпеки аграрних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)”. Харків, 2017. 23 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/6016>.

27. Liezina A., Lavruk A., Matviienko N., Ivanets I., Tseluiko O., Kuchai O. Impact of econometric modeling and perspectives of economic security of the

cross-industry complex. *Acta Innovations*. 2023. No. 47. P. 73-83.

REFERENCES

1. Akimova, N. S., Kyrlyieva, L. O. and Naumova T. A. (2023), Informatiina bezpeka pidpriemstv torhivli v umovakh stanovlennia hlobalnogo informatiinoho suspilstva, *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, No 35, s. 5-10.

2. Bohdan S. (2024), Ekonomichna bezpeka ahrobiznesu v umovakh zelenoho kursu ta tsyfrovoy transformatsii, *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, No 1 (10), s. 129-136. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.10-23>.

3. Vasylishyn, S. I. (2020), Oblikovo-analitychne zabezpechennia v systemi ryzykiv ta zahroz ekonomichnoi bezpeky ahrarykh pidpriemstv Ukrainy : monohrafiia, Kharkiv : TOV "Drukarnia Madryd", 419 s., available at: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/9849>.

4. Vasylishyn, S. I. (2020), Metodichni zasady rozkryttia ekonomichnoi bezpeky v intehrovani zvitnosti ahrarykh pidpriemstv, *Visnyk KhNAU im. V. V. Dokuchaieva, seriia: Ekonomichni nauky*, No 1, s. 65-78.

5. Vasylishyn, S. I. (2020), Teoretychni zasady rozvytku misii ta spromozhnosti instytutu bukhhaltenskoho obliku v konteksti upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv, *Oblik i finansy*, No 1 (87), s. 20-27.

6. Vudvud, V. V. and Batiievska, O. V. (2019), Finansova bezpeka pidpriemstva: sutnist, tsili, pryntsyipy ta shliakhy zabezpechennia, *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, No 25, s. 89-93. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-12>.

7. Hubaryk O. and Yurchenko A. (2021), Oblikovo-analitychne zabezpechennia diahnostryky funktsionuvannia pidpriemstva ta udoskonalennia systemy ekonomichnoi bezpeky na osnovi pokrashchennia finansovoho stanu, *Ekonomika ta suspilstvo*, vyp. 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-26>.

8. Kraievskyy, V. M. and Bohdan, S. V. (2023), Ekonomichna bezpeka yak ob'ekt upravlinnia v oblikovo-analitychnii systemi ahrarynogo biznesu, *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka", seriia: Ekonomichni nauky*, No 5 (73), t. 2, s. 79-83.

9. Liezina, A. V. (2024), Kompleksna otsinka ekonomichnoi bezpeky elektroenerhetychnoho pidpriemstva, *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, No 40, s. 73-78, available at: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1577/1487>.

10. Pylypenko L. and Tyvonchuk O. (2020), Rozvytok metodyky formuvannia upravlinskoï bukhhaltenskoï zvitnosti v systemi korporatyvnoho upravlinnia, *Instytut bukhhaltenskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii*, vyp. 2, s. 61-70. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2020.02.061>.

11. Pohrishchuk, B. V. (2019), Ekonomichna bezpeka ahrarynogo sektoru u systemi ekonomichnoi bezpeky derzhavy, *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu, seriia: Ekonomika*, No 1(53), s. 48.

12. Polishchuk, O. B. (2022), Otsiniuvannia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva, *Efektivna ekonomika*, No 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10281>. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.77.

13. Savanchuk, T. M. (2023), Kliuchovi napriamky orhanizatsii systemy ekonomichnoi bezpeky ahrarynogo pidpriemstva, *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vyp. 8(08), s. 221-223.

14. Sadovska, I. B. and Nahirska, K. Ye. (2015), Kryterii otsinky yakosti upravlinskoï zvitnosti, *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vyp. 3, s. 899-904.

15. Sadovska I., Kulynych M., Nahirska K. and Fatenok-Tkachuk A. (2023), Metodolohiia biudzhetuvannia u vzaiemozviazku z upravlinskoiu zvitnistiu, *Oblik i finansy*, No 3(101), s. 21-27. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-3\(101\)-21-27](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-3(101)-21-27).

16. Stashchuk, O. V. (2023), Zahrozy finansovo-ekonomichnii bezpetsi pidpriemstv merezhevykh struktur v umovakh nevyznachenosti, *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, No 39, s. 260-265.

17. Sukhanova, A. V. (2019), Osnovni skladovi ta pryntsyipy ekonomichnoi bezpeky ahrarykh pidpriemstv, *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, t. 4, No 2, s. 97-103.

18. Tkachuk, V. I. and Yareмова, M. I. (2019), Ekonomichna bezpeka silskohospodarskykh pidpriemstv, *Efektivna ekonomika*, No 6, available at: <https://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7100>.

19. Utenkova, K. O. (2020), Systema ekonomichnoi bezpeky ahrarynogo sektoru: pryntsyipy funktsionuvannia, *Ahrosvit*, No 3, s. 80-89. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.3.80.

20. Utenkova, K. O. (2020), Kontseptualni zasady oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia mekhanizmom ekonomichnoi bezpeky ahrarynogo sektora, *Ahrosvit*, No 16, s. 32-41. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.16.32.

21. Fatenok-Tkachuk, A. O. and Voronko, R. M. (2021), Struktura nefinansovoi zvitnosti u systemi zvitnosti sotsialno vidpovidalnoho pidpriemstva, *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu, Ekonomichni nauky*, No 63, s. 20-27, available at: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/950/902>.

22. Chmyr K. (2020), Ekonomichna bezpeka silskohospodarskoho pidpriemstva ta zakhody yii pidvyshchennia. Innovatsiinyi rozvytok ta bezpeka pidpriemstv v umovakh neindustriialnoho suspilstva, *Volynskyy natsionalnyy universytet im. Lesi Ukrainky*, s. 586-588, available at: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19119/1/Chmyr586-588.pdf>.

23. Shepeliuk, V. A. (2017), Definitii poniattia "informatiia" dlia oblikovo-analitychnoho zabezpechennia v upravlinni ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva, *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu ekonomiky i torhivli im. Mykhaila Tuhan-Baranovskoho, seriia: Ekonomichni nauky*, vyp. 1, s. 185-191.

24. Shylo Zh. (2022), Metodyka kompleksnoi otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva,

Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal menedzhmentu, ekonomiky ta finansiv, vyp. 1 (4), s. 17-25.

25. Shylo, Zh. S. and Krechko, M. Yu. (2022), *Metody otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: pidkhody do otsiniuvannia ta zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky*, *Visnyk NUVHP, serii: Ekonomichni nauky*, vyp. 2 (98), s. 278-288.

26. Shumkova, V. I. (2017), *Upravlinnia systemoiu ekonomichnoi bezpeky ahrarnykh pidpriemstv : avtoref. dys. ... kand. ekon. Nauk : 08.00.04 "Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy (za vydamy ekonomichnoi diialnosti)"*, Kharkiv, 23 s.,

available at: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/6016>.

27. Liezina A., Lavruk A., Matviienko N., Ivanets I., Tseluiko O. and Kuchai O. (2023), *Impact of econometric modeling and perspectives of economic security of the cross-industry complex*, *Acta Innovations*, No 47, s. 73-83.

Стаття надійшла до редакції 31 травня 2024 року